

Araştırma

ÇOCUKLARI ÇOCUK KORUMA SİSTEMİNE (ÇKS) GİREN AİLELERLE, BENZER SOSYAL ÇEVREDE YAŞAMALARINA KARŞIN ÇOCUKLARI İÇİN ÇKS'YE MÜRACAATÇI OLMAYAN AİLELERİN SOSYAL DESTEK AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Compare the Families with Children who have Entered into the Child Welfare System with those Families who have not been Applied to the Child Protection System in Respect of Social Support

İsmet Galip YOLCUOĞLU*

*Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Sosyal Hizmet Bölümü

ÖZET

Bu çalışma ile çocukları çocuk koruma sistemine giren ailelerle onlarla aynı sosyal çevrede yaşamalarına karşın çocukları için sisteme müracaatçı olmayan ailelerin, sosyal destek açısından karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırma betimsel bir çalışma olup karşılaştırmalı ilişkisel tarama modeli biçiminde tasarlanmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu; 1 Eylül 2006 ve 31 Ağustos 2007 tarihleri arasında aile parçalanması ya da yoksulluk vb. nedenlerle, İstanbul İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne bağlı yuva ve yurtlarda çocukları koruma altına alınmış aileler oluşturmaktadır. Araştırmanın karşılaştırma grubunu ise, çocukları sisteme giren ailelerle aynı sosyal çevrede ikamet etmekte olan sosyokültürel özellikleri birinci gruba paralel olduğu düşünülen aileler oluşturmuş, onlardan görüşmeyi kabul eden aileler ve çocukları karşılaştırma grubu olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak, çalışma grubundan ulaşılabilecek 146 aileden tümündeki annelerle görüşmek amaçlanmış ancak, adresten taşınma, görüşmeyi kabul etmeme, annenin evden kaçmış olması gibi nedenlerle tüm bu süreç sonunda çalışma grubundan 80 ve karşılaştırma grubundan 80 anne olmak üzere 160 aileye ulaşılmıştır. Görüşülen annelere, "Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği" uygulanmıştır.

Araştırmada elde edilen temel bulgular şu şekilde özetlenebilir:

Sosyal destek açısından, karşılaştırma grubuna dâhil annelerin toplam sosyal destek algulamalarının, çalışma grubuna göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Korunması gereken çocuklar, çocuk koruma sistemi, sosyal destek.

ABSTRACT

This study aimed to compare the families with children who have entered into the child welfare system with those families who have not

been applied to the child protection system in respect of social support. Both families were living in the same district. The research is a descriptive study basically and it is designed in the form of a comparative relational model.

Study group of the research is consisted of the families whose children have been taken under protection at children's homes subject to Istanbul Province Directorate of Social Services due to the reasons such as family break out or poverty, etc. between September 1st, 2006 and August 31st, 2007. And the comparison group of the family is consisted of the families who reside in the same social environment with the families whose children have entered to the system and whose socio-cultural characteristics are thought to be parallel with the first group; and families and their children who have been random selected and who have accepted to interview are determined as the comparison group. Finally, it is aimed to interviewee total 146 mothers who can be reached from the study group; but, 80 mothers from the study group and 80 mothers from the comparison group, 160 families could be reached. It is not included other mothers by the reasons such as moving from the address, not accepting to interview, mother escaping from the home. "Multi-Dimensional Scale of Perceived Social Support", is applied to the interviewed mothers.

The main findings obtained at the research can be summarized as follows:

In terms of social support, the perception of support which the mothers included in the comparison group provide through total social support is higher than the study group.

Key Words: *Child who need protect, child protection system, social support.*

GİRİŞ

Yirmi-birinci yüzyılın ilk çeyreğinde, sosyal, bilimsel ve teknolojik gelişmeler

oldukça ileri bir noktaya ulaşmış olmasına karşın, önemli toplumsal dengesizliklerin, sosyal sorunların meydana gelmesi önlenememiştir. Toplumlarda yaşanan sorunlardan en çok etkilenen nüfus grubu, yetişkinlerin bakım ve gözetimine gereksinim duyan çocuklardır. Dünya ölçeğinde özellikle az gelişmiş ve yoksul ülkelerde var olan sosyoekonomik sorunlardan çocuklar daha olumsuz etkilenmekte, bazı ailelerde çocukların temel gereksinimleri dahi karşılanamamaktadır. Çocukların sağlıklı bireyler olarak yetişebilmelerinin önünde engeller bulunabilmekte ve risk altında yaşayan çocukların toplum tarafından korunması gerektiği kabul edilmektedir. Korunması gereken çocuklar olgusu, her toplumun içinde bulunduğu kendine özgü siyasal ve sosyal ortamın, ekonomi politikalarının bir ürünü ve en önemli sosyal sorunlardan biri olarak kendini göstermektedir. Bu sorundan etkilenen çocukların profili, sayı ve nitelik bakımından zaman içerisinde değişimlere uğramakta ve sorunu ortaya çıkaran etkiler bağlamında yoğunluğu zaman içerisinde ve ülkedeki konjonktüre göre farklılaşabilmektedir.

En geniş anlamıyla 'korunması gereken çocuk'; "temel bakımı, yetiştirilmesi, esirgenmesi ve gözetilmesindeki yetersizlik ve aksama nedeniyle sosyal, fiziksel, ruhsal ve ahlâki yönden sağlıklı bir yetişkin olmasının önünde çeşitli engeller bulunan çocuk'tur (Koşar, 1992: 42). Çocuk sorunuyla her zaman yakından ilgili olan sosyal çalışma (social work) disiplini, bireylerin yaşadığı toplumla bütünleşmelerine, risk gruplarının sorunlarıyla baş edebilme becerisi geliştirmelerine ve ailenin iyilik halinin sürdürülmesine odaklanan bir meslektir. Sosyal çalışmacıların, aile ve çocuk

refahı alanındaki öncelikli görevlerinden biri korunması gereken çocuklarla ilgili, kurum bakımı dışında çocuğun yararını ve iyilik halini gözeten, ihmal-istismarı 'önleyici' politikaların üretilmesine katkı yapmaktır.

Sosyal çalışmanın 'çocuk refahı alanı', kamusal çocuk koruma kurumlarınca ihmal-istismar ve kötü muameleye uğradığı rapor edilen çocukların sorunlarına çözüm bulmayı hedefleyen, koruyucu hizmetleri içermektedir. Bu alan, sosyal çalışma disiplini açısından her dönemde en temel çalışma alanlarından biri olagelmıştır. Çocuk refahı hizmetleri, tarihsel süreçte giderek güçlenmiş ve sosyal çalışmacılar, çocuk koruma sistemi (ÇKS) aracılığıyla çocukların gereksinimlerinin aile ve diğer sosyal kurumlar tarafından karşılanması, sağlıklı yetişmeleri önündeki engellerin kaldırılması konularında, müdahalelerle mesleki rollerini yerine getirmişlerdir.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), ülkemizde yaşanan aile parçalanmaları, ebeveyn ölümü gibi nedenlerle korunma gereksinimi ortaya çıkan çocuklara yönelik hizmetler sunan, Türkiye'deki çocuk koruma sistemi açısından en önemli düzenleme olan 2828 sayılı kanunla hizmet veren kurumdur. Bu kanun, aile ve çocuk refahı alanında var olan dağınıklığın belirli ölçülerde giderilmesi amacıyla çıkartılmış ve SHÇEK Genel Müdürlüğü, korunmaya muhtaç çocuklara, ailelere yönelik sosyal hizmetleri planlamak, uygulamak, rehberlik hizmetleri sağlamak, yönlendirmek, koordine etmek ve denetlemekle görevli ve yetkili kılınmıştır. 2005 yılında çıkartılan Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) ile özellikle suça sürüklenen çocukların da korunması hedeflenmiş, "çocuğun barınması"

ve "danışmanlıkla" ilgili tedbirlerin uygulanması konusunda SHÇEK yükümlü kılınmıştır.

I. Türkiye'de Çocuk Koruma Sisteminin Bugünkü Yapısal Özellikleri

Tarihsel süreçte ülkemizde yaşanan Balkan Savaşı ve Ulusal Kurtuluş Savaşı gibi peş peşe yaşanan savaşlarla, şehit olanların geride bıraktıkları yetim çocuklarına yardım etme gereksiniminin ortaya çıkması üzerine, 30 Haziran 1921 tarihinde, Mustafa Kemal Atatürk'ün talimatları ile bu konu, devlet kademelerinde özel bir önemle ele alınarak Ankara'da, Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumunun temellerini oluşturan Himaye-i Etfal Cemiyeti kurulmuştur.

Zaman içerisinde birçok değişiklik ve yavaş da olsa ilerlemeler olmuş ve son olarak sosyal hizmetlerin tek elde toplanması amacını güden ve 1983 yılında çıkartılan 2828 sayılı SHÇEK¹ Kanunu ile dağınık haldeki çocuk koruma hizmetlerinin belirli ölçülerde bir araya toplanması amaçlanmıştır. En büyük yenilik, korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hizmetlerin, merkezi idarenin sorumluluğu altında ve tek kuruluş bünyesinde yürütülmesi anlayışı olmuştur. Bu yeni kuruma, hizmetlerin geliştirilmesi ve düzenlenmesi konusunda geniş bir mevzuat hazırlama yetkisi verilmiştir. Böylelikle 1940'lı yıllardan itibaren çocuğa ilişkin iyi niyetli ancak ağır aksak yürüyen düzenlemeler ve Türkiye

1 Başbakanlığa bağlı olarak hizmetlerini sürdüren SHÇEK, 8 Haziran 2011 tarih ve 27958 mükerrer sayılı RG'de yayımlanan 633 nolu KHK ile kapatılmış ve yerine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. 6 ay süre içerisinde yeni teşkilatlanmasını tamamlaması öngörülen bakanlıkta, korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili, "Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü" oluşturulacaktır.

çocuk koruma sistemi, hiç değilse çağdaş bir anlayış açısından önemli bir aşamaya ulaşmıştır. Uluğtekin (2001: 17), yasanın önemini belirtmekle beraber, "bu yasanın aileyi ve çocuğu bir arada desteklemeyi amaçlayan yaygın politika ve örgütlenme biçimine sahip olmadığı" eleştirisini getirmiştir.

Ülkemizdeki ÇKS'de yapılan en temel yasal düzenleme olan 2828 sayılı ve 1983 tarihli, SHÇEK kanunuyla, "öncelikli olarak, korunmaya muhtaç çocuklara, gençlere, ailelere yönelik sosyal hizmetleri planlamak, uygulamak, rehberlik hizmetleri sağlamak, yönlendirmek, koordine etmek ve denetlemek hedeflenmiştir". SHÇEK kanununun üçüncü maddesine göre 'korunmaya muhtaç çocuk'; "beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi gelişimleri, güvenlikleri tehlikede olup,

1. Ana veya babasız, ana ve babasız,
2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,
3. Ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen,
4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk" tur.

Uluğtekin (1993: 8)'in sistemle ilgili eleştirisine göre;

"Bu tanıma uyan çocukların sayısı hakkında elde kesin bir bilgi yoktur ve kuşkusuz bu, büyük bir eksiklik. Çünkü hizmetlerin niceliği ve niteliğini değerlendirirken ve yeni hizmetlere duyulan gereksinmeyi

ortaya koyarken, sayılar çok önemlidir. Bugün Türkiye'de, bir görüşe göre beşyüz bin, bir diğer görüşe göre bir milyon civarında korunmaya muhtaç çocuk bulunmaktadır. Halen, 19.732 çocuk devletin korunması altındadır. Diğer bir deyişle eğer ülkemizde bir milyon civarında korunması gereken çocuk varsa; devlet, bunun sadece %1.97'sine ulaşabilmektedir. Bu durumda korunmaya muhtaç çocuk olduğu varsayılan çocukların büyük çoğunluğu nerededir ve ne yapmaktadır?"

Nitekim, günümüzdeki alan uygulamalarında sadece kuruma yapılan müraعات değerlendirilmeye çalışılmakta, toplumsal sistemde risk altında yaşayan bütün çocukların korunması konusunda mevcut durumu belirlemek için, geniş kapsamlı bir alan çalışması ya da uygulamanın halen bulunmadığı görülmektedir.

Türkiye ÇKS'sini oluşturan SHÇEK'in 2007 Yılı Değerlendirme Raporuna göre; "SHÇEK'in faaliyetleri için; 2005 yılında 340 milyon TL olan ödenek, 2007 yılında %100'e yakın artışla 618 milyon TL'ye yükseltilmiştir". Devletin sosyal hizmetler alanına daha fazla kaynak aktarmasının yanı sıra, 2000 yılında, kurumda 811 sosyal çalışmacı ve 150 psikolog ve 65 doktor görev yaparken, 2006 itibarıyla bu sayı 1.140 sosyal çalışmacı ve 221 psikolog ve 108 doktora yükseltilmiştir. Kurumun insan kaynağının niceliği bile, ülkemizde sosyal politika uygulama düzeyinde sosyal sorunların çözümü, sosyal hizmetlerin yürütülmesi konusuna ne kadar sığ bir bakış açısıyla yaklaşıldığını ve kurumun çeşitli olanaksızlıklarla karşı karşıya bulunduğunu gözler önüne sermektedir.

MERNİS verileri esas alındığında, kırsal ve kentsel alanlardaki mutlak yoksulluk sınırı ortalaması (%8) üzerinden belirlenen nüfusa göre, ülkemizde risk altında yaşayan korunması gereken çocuk sayısı $(25.834.212 \times \%8)$ 2.066.737 çocuk olarak tahmin edilmektedir. Ancak SHÇEK, aynı zamanda yaşlılar, özürllüler vb. nüfus gruplarına sosyal hizmetleri sunmakla yükümlü olduğu için "çocuk" sorununa ne derecede odaklanılabildiği, personel ve finansal olanaklarının yapısal sorunlarının tartışılması, başka bir incelemenin konusunu oluşturmaktadır.

I.1.Türkiye'de SHÇEK'te Aile ve Çocuklarla Yürütülen Sosyal Çalışmanın Niteliği

Aileye sosyal çalışma müdahalesi sürecinde, her şeyden önce sosyal çalışmacı tarafından ailedeki sorunun fotoğrafinin çekilmesi, sosyal koşullarla, aile ve çevresi arasındaki etkileşimin sorunu nasıl oluşturduğunun belirlenmesi mesleki çalışmaların başlangıcını oluşturmaktadır. Müdahaleye başlama, değerlendirme ve müdahale sürecine ailenin katılımını gerektirmektedir. Ev ziyaretlerinde aile bireylerinin anlaşılabilirlik duygusu hissetmeleri sağlanması, mesleki ilişkinin kurulmasında ilk başta yaşamsal bir öneme sahiptir. Ülkemiz çocuk koruma sistemindeki nitelik, nicelik ve yasal altyapı yetersizlikleri nedeniyle, derinlemesine ve hızlı aile incelemelerinin yapılamadığı, ailelerde yaşanan sorunların radikal çözümü hedefine çoğu zaman ulaşamadığı bilinmektedir.

Aile ve çocuk politikalarındaki yetersizlikler nedeniyle, SHÇEK'te ülke çapında sadece 1.140 sosyal çalışmacı ve 221 psikolog ile mesleki uygulamalar

yürütülmeye çalışılmakta, çoğu zaman ev ziyaretleri dahi yapılmadan düzenlenen sosyal inceleme raporları (SİR) ile çocuk ve ailesi hakkında kararlar verilebilmektedir. Gerek politika açısından eksiklikler, gerekse sosyal çalışmacı personel sayısı yetersizliği nedeniyle, aile değerlendirme sürecine gerekli ağırlığın verilemediği, vaka değerlendirmesi ve görüşmelerin olması gerektiği gibi ele alınamadığı, ev ziyaretlerinin bir-iki ay sonra yapılabildiği ve her bir meslek elemanına, yıllık ortalama 200'ün üzerinde vaka düştüğü sık sık dile getirilen sorunlar arasında yer almaktadır.

II. Sosyal Hizmet Uygulamaları Açısından Sosyal Destek Kavramı

Formal ve informal desteği içeren sosyal destek olgusu, literatürde 1970'li yıllardan itibaren ele alınmaya başlanmıştır. Resmi destek kaynakları, yasal çerçeve içerisinde resmi kurum ve kuruluşlar, sivil toplum örgütlerince sunulan desteklerdir. Yakın çevremizde yer alan aile, arkadaş, akraba gibi katkı ve destek sağlayan diğer bireyler ise resmi olmayan sosyal destek kaynakları olarak ifade edilebilir.

İnsan yaşamında önemli bir yeri olan ve insanı zorluklar karşısında dirençli ve güçlü kılan sosyal destek, zihinsel, fiziksel ve ruhsal sağlığın ve bireyin iyi olma halinin önemli bir göstergesidir. Sosyal destek, insanları kaygı gibi sık rastlanan psikopatolojilere karşı koruyabilir (Massie ve diğ., 1998: 685).

Sosyal destek kavramı, bireye sorun çözmede katkı sağlayan bir çabayı, maddi yardımı, birlikte çözüm yolları araştırmayı, stresin yıkıcı etkilerini azaltmayı kısaca ilgi, duygusal yakınlık ve sevgiyi içerir. Caplan'a göre, bireyler

için en büyük sosyal destek ona "sevildiğini ve onaylandığını hissettirmektedir". Bertero (2000) "sosyal desteği", kişiler arası ilişkilerde insanları, kaygının olumsuz etkilerinden koruyan, güçlendiren mekanizmalar olarak tanımlamaktadır.

Wortman (1984, akt; Tuna, 1993: 21-25), sosyal desteği şu şekilde sınıflandırmıştır:

- Bireye sevildiğini, saygı duyulduğunun ve önem verildiğinin ifade edilmesi,
- Bireyin inançlarının, duygularının ve yorumlarının yerinde olduğunun doğrulanması,
- İnançlarını ve duygularını açık olarak ifade etmesine yardımcı olunması,
- Bilgi ve rehberlik sağlanması,
- Maddi yardım yapılması,
- Kişinin içinde yaşadığı ve ait olduğu sosyal sistem hakkında bilgi edinmesi ve diğer insanlarla karşılıklı yardımlaşılmasıdır.

Görüldüğü üzere sosyal destek, bireylerin fiziksel, zihinsel, duygusal, ruhsal iyilik halini destekleme ve yaşam kalitesini artırma bakımından eşsiz bir işleve sahiptir. Bu anlamda sosyal destek, öncelikle bireyin iyilik halinin desteklenmesi ve sürdürülmesi, temel gereksinimlerinin giderilmesi yönünde, benlik saygısını güçlendirme açısından önemli işlevler görmektedir.

III. Araştırmanın Yöntemi

Sosyal çalışma disiplini açısından, İstanbul örneğinde çocuğu ÇKS'ye giren ve girmeyen ailelerinin sosyal destek açısından değerlendirildiği bu

araştırma, "karşılaştırmalı ilişkisel tarama modeli"ne dayalı bir çalışmadır (Karasar, 1984: 85-90). İlişkisel tarama modeli "iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modeli"dir (Karasar, 1984: 80-81).

Bu araştırmanın çalışma grubunu; 1 Eylül 2006 ve 31 Ağustos 2007 tarihleri arasında İstanbul İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne bağlı yuva ve yurtlarda çocukları, korunma altına alınmış aileler ve onlarla aynı çevrede yaşamalarına karşın çocukları için ÇKS'ye müracaatçı olmayan aileler oluşturmaktadır. Annelerle görüşme yapılması kararlaştırılmış ve il sosyal hizmetler müdürlüğü kayıtlarından çıkartılan 146 aileden, ev ziyareti yoluyla 80'ine ulaşılabilmektedir. Annelere, "Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği" uygulanmıştır.

III.1. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ)

"Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği" (Ek-1), 12 maddelik kısa bir ölçek olarak, 'aile', 'arkadaş' ve 'diğer önemli kişi' ya da 'özel bir kişi' gibi üç kaynaktan elde edilen desteğin yeterliliğini değerlendirmek üzere geliştirilmiştir. Algılanan sosyal destek olarak; aile (ölçekte 3, 4, 8, 10, 11. sorular) arkadaş (ölçekte 6, 7, 9, 12. sorular) ve diğer önemli kişi ya da özel bir kişi (profesyonel meslek elemanı) (ölçekte 1, 2, 5. sorular) gibi üç kaynaktan sağlanan desteğin yeterliliği değerlendirilmektedir.

Zimet, Dahlem ve Farley (1988), alan yazında bildirilen çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğini geliştirmişlerdir. Her biri 4'er maddeyi içeren üç alt

ölçekten oluşan ölçeği 1'den 7'ye kadar puanlanan ve "hiç katılmıyorum", "çoğunlukla katılmıyorum", "kısmen katılmıyorum", "kararsızım", "kısmen katılıyorum", "çoğunlukla katılıyorum", "tümüyle katılıyorum" şeklinde cevaplanan Likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınan en yüksek toplam puan 49 olup çok yüksek sosyal desteği, en düşük puan 7 ise en düşük sosyal desteği göstermektedir.

Zimet, Dahlem ve Farley (1988), 17-22 yaş arası 275 üniversite öğrencisi üzerinde güvenilirlik ve geçerliliğini sınımlar ve ölçeğin iç tutarlılığı ayrı ayrı alt ölçekler ve tüm ölçek için hesaplanmıştır. Cronbach Alfa katsayıları, "Diğer Önemli Kişi", "Aile", "Arkadaş" ve "Toplam Sosyal Destek" için sırasıyla 0.91, 0.87., 0.85 ve .88'dir. 275 öğrencinin iki ay ara ile yapılan uygulamasında test tekrar güvenilirliği, "Diğer Önemli Kişi" için $r = .72$, "Aile" için $r = .85$ ve "Arkadaş" alt ölçeği için ise $r = 0.75$ bulunmuştur.

Ülkemizde, Çakır (1993) normal ergenlerle yaptığı çalışmada, daha sonra Eker ve Arkar (1995) ise üniversite öğrencileri ve bedensel hastalığı olan grupla yürüttükleri çalışmada bu ölçeği kullanmışlar, ölçeği toplumumuza uyarlamak, güvenilirliğini, geçerliliğini sınamak ve orijinal ölçeğe benzer bir faktör yapısı olup olmadığını incelemeyi hedeflemişlerdir. Yaptıkları araştırmanın örneklemini, Ankara ili içerisinde yaşayan 12-22 yaşları arasında yatılı ve yatısız eğitim gören toplam 960 öğrenci oluşturmuştur. Örneklemin genel popülasyonu yansıtabilmesi için öğrenciler alt, orta ve üst sosyokültürel düzeyleri temsil eden 7 okul belirlenmiştir. Test tekrar güvenilirliği $r = .81$ olarak bulunmuştur.

IV. Çocukları ÇKS'ne Girmiş Olan Ailelerle Çocukları İçin ÇKS'ye Müracaatçı Olmayan Aileler Arasında Sosyal Destek Açısından Farklar Olup Olmadığına İlişkin Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde, algılanan sosyal desteğe ilişkin bulgular ve tartışmalar yeracaktır. Algılanan sosyal destek olarak, aile (eşi, çocukları, kardeşleri ifade etmekte olup), arkadaş ve diğer önemli kişi (profesyonel meslek elemanı doktor, hemşire, sosyal çalışmacı) ya da özel bir kişi (akraba, komşu) gibi üç kaynaktan sağlanan desteğin yeterliliği değerlendirilecektir. Ayrıca, sosyal destekle ilgili aşağıdaki değişkenlere ilişkin ana-babanın görüşleri elde edilecektir: Herhangi bir sorun yaşadıklarında yardım alabilecekleri tanıdık veya akrabaları olup olmadığı, bugüne kadar tanıdık veya akrabalarından aldıkları en önemli üç yardım ve destek, herhangi bir sorun yaşadıklarında yardım alabilecekleri komşuları olup olmadığı, bugüne kadar komşularından aldığı en önemli üç yardım ve destek; herhangi bir sorun yaşadıklarında yardım alabileceği resmi kurum ya da kuruluş olup olmadığı, bugüne kadar bu resmi kurum ya da kuruluşlardan aldıkları en önemli üç yardım ve destek; son bir yılda yaşadığı sorunların ne olduğu, bu sorunu çözmek için kimlerden yardım aldığı, bir sorun yaşadıklarında en çok kimin destek olduğu konusundaki görüşleri alınmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde öncelikle aileden, arkadaştan ve diğer önemli kişi ya da özel bir kişiden sağlanan sosyal desteğe ilişkin; daha sonra da aile bir sorun yaşadığında yardım alabileceği bir tanıdık,

akrabalarının olup-olmadığına ilişkin sonuçlar tablolar halinde sunulmaktadır.

Tablo 1'deki t-testi sonuçlarına göre; çalışma ve karşılaştırma grubuna dahil annelerin aileden sağladığı sosyal destek algılamaları bakımından karşılaştırma grubu lehine anlamlı derecede farklı olduğu çıkmaktadır ($t_{(158)} = 16.36, p < .05$). Çalışma grubunu oluşturan 80 anne açısından aileden (eşinden, çocuklarından, kardeşlerinden) sağlanan sosyal destek puanlarının ortalaması 17.00; karşılaştırma grubunu oluşturan 80 annenin sosyal destek puanlarının ortalaması ise 31.72'dir. Araştırma gruplarının, aileden sağlanan sosyal destek puan ortalamaları arasında önemli bir fark olduğu gözlenmektedir. Yani karşılaştırma grubundaki annelerin aileden sağladığı sosyal destek, çalışma grubundaki annelere göre daha yüksektir.

Tablo 2'deki t-testi sonuçlarına göre; çalışma grubunu oluşturan 80 anne açısından arkadaşta sağlanan sosyal destek puanlarının ortalaması 7.67; karşılaştırma grubunu oluşturan 80 annenin sosyal destek puanlarının ortalaması ise 19.25'dir. Araştırma gruplarının,

arkadaştan sağlanan sosyal destek puan ortalamaları arasında önemli bir fark olduğu gözlenmektedir. Bu bulgu, çalışma ve karşılaştırma grubuna dahil annelerin arkadaşta sağlanan sosyal destek algılamaları bakımından karşılaştırma grubu lehine anlamlı derecede farklı olduğunu ortaya koymaktadır ($t_{(158)} = 12.45, p < .05$). Yani karşılaştırma grubundaki annelerin arkadaşta sağladığı sosyal destek, çalışma grubundaki annelere göre daha yüksektir.

Tablo 3'deki t-testi sonuçlarına göre; çalışma grubunu oluşturan 80 anne açısından diğer önemli kişi ya da özel bir kişi sağlanan sosyal destek puanlarının ortalaması 7.17; karşılaştırma grubunu oluşturan 80 annenin puan ortalaması ise 14.65'dir. Araştırma gruplarının, diğer önemli kişi ya da özel bir kişiden sağlanan sosyal destek puan ortalamaları arasında önemli bir fark olduğu iki grup anne arasında, diğer önemli kişi ya da özel bir kişiden sağlanan sosyal destek algılamaları bakımından, karşılaştırma grubu lehine anlamlı derecede fark olduğunu ortaya koymaktadır ($t_{(158)} = 9.56, p < .05$). Bu bulgu,

Tablo 1. İki Grup Anne Arasında Aileden Sağlanan Sosyal Destek Açısından Farkları Olup-Olmadığına İlişkin t-Testi Sonuçları

	N	$\bar{x}$	SS	sd	t	p
Çalışma grubu	80	17.00	6.72	158	16.36	.001
Karşılaştırma grubu	80	31.72	4.41			

Tablo 2. Anneler Arasında Arkadaştan Sağlanan Sosyal Destek Açısından Farkları Olup-Olmadığına İlişkin t-Testi Sonuçları

	N	$\bar{x}$	SS	sd	t	p
Çalışma grubu	80	7.67	5.01	158	12.45	.001
Karşılaştırma grubu	80	19.25	6.65			

Tablo 3. Anneler Arasında Diğer Önemli Kişi ya da Özel Bir Kişi Açısından Farkları Olup-Olmadığı Olmadığına İlişkin t-Testi Sonuçları

	N	$\bar{x}$	SS	sd	t	p
Çalışma grubu	80	7.17	4.37	158	9.56	.001
Karşılaştırma grubu	80	14.65	5.46			

karşılaştırma grubundaki annelerin diğer önemli kişi ya da özel bir kişiden sağladığı sosyal desteğin, çalışma grubundaki annelere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 4'deki t-testi sonuçlarına göre; çalışma grubu annelerin algıladığı toplam sosyal destek puanlarının ortalaması 31.84; karşılaştırma grubunu sosyal destek puanlarının ortalaması ise 65.63'tür. Araştırma gruplarının, toplam sağlanan sosyal destek puan ortalamaları arasında önemli bir fark olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, çalışma ve karşılaştırma grubuna dahil annelerin algılanan toplam sosyal destek

bakımından karşılaştırma grubu lehine aralarında anlamlı derecede fark olduğunu ortaya koymaktadır ($t_{(158)} = 15.65$, $p < .05$). Yani karşılaştırma grubundaki annelerin sağladığı toplam sosyal destek, çalışma grubundaki annelere göre çok daha yüksektir.

Tablo 5'deki kay-kare analizlerinde, araştırma grubu ailelerin bir sorun yaşadığında yardım alabileceği tanıdık ve akrabaları olup-olmadığı açısından iki aile grubu arasında, karşılaştırma grubu lehine anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($\chi^2_{(3)} = 30.44$, $p < .05$). Araştırmaya katılan çalışma grubu ailelerin %40'ı bir sorun yaşadığında yardım

Tablo 4. Anneler Arasında Toplam Sosyal Destek Açısından Farkları Olup-Olmadığına İlişkin t-Testi Sonuçları

	N	$\bar{x}$	SS	sd	t	p
Çalışma grubu	80	31.84	13.08	158	15.65	.001
Karşılaştırma grubu	80	65.63	14.20			

Tablo 5. Ailelerin Bir Sorun Yaşadığında Yardım Alabileceği Tanıdık ve Akrabaları Olup-Olmadığına İlişkin Kay-Kare Testi Sonuçları

		Yardım Alabileceği Tanıdık ve Akrabaları Olup-Olmadığı		Toplam
		Evet	Hayır	
Çalışma grubu	N	32	48	80
	%	40.0	60.0	100.0
Karşılaştırma grubu	N	66	14	80
	%	82.5	17.5	100.0
Toplam	N	98	62	160
	%	61.3	38.8	100.0

$\chi^2: 30.44$ sd: 1 p = .001

alabileceği tanıdık ve akrabaları olduğunu ifade ederken; bu oran karşılaştırma grubu ailelerde %82.5'e yükselmektedir. Yani, bir sorun yaşandığında karşılaştırma grubundaki ailelerin yardım alabileceği tanıdık ve akrabaları olanların oranı, çalışma grubundaki ailelere göre daha yüksektir.

Tablo 6'daki kay-kare analizlerinde, araştırma grubu ailelerin tanıdık ve akrabalarından aldığı yardım ve desteğin niteliği açısından iki aile grubu arasında karşılaştırma grubu lehine anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($\chi^2_{(4)} = 15.13$, $p < .05$). Araştırmaya katılan çalışma grubu ailelerin %28.1'i tanıdık ve akrabalarından aldığı yardım ve destek olarak, bir süre aile-akrabalarının yanında kaldığını ifade ederken; bu oran karşılaştırma grubu ailelerde %3'tür. Çalışma grubu ailelerin %15.6'sı, karşılaştırma grubu ailelerin %27.3'ü tanıdık ve akrabalarından gereksinim duyduğunda borç aldığını belirtirken; çalışma grubu ailelerden %18.8'i, karşılaştırma grubu ailelerin %25.8'i akrabalarından

manevi destek aldığını söylemiştir. Ayrıca, çalışma grubu ailelerin %37.5'i akraba tanıdıklardan aldığı yardım ve destek olarak maddi açıdan yardım aldığını ifade ederken, bu oran karşılaştırma grubu ailelerde %43.8'dir. Yani, ailede bir sorun yaşandığında tanıdık akrabalarından maddi yardım ve gereksinim duyduklarında borç alabilen karşılaştırma grubu aile oranı karşılaştırma grubu aile oranına göre daha yüksektir.

Tablo 7'deki kay-kare analizlerinde, araştırma grubu ailelerin bir sorun yaşadığında yardım alabileceği komşuları olup-olmadığı açısından iki aile grubu arasında karşılaştırma grubu lehine anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($\chi^2_{(1)} = 62.21$, $p < .05$). Araştırmaya katılan çalışma grubu ailelerin %10'u bir sorun yaşadığında yardım alabileceği komşuları olduğunu ifade ederken, bu oran karşılaştırma grubu ailelerde %71.3'e yükselmektedir. Yani, ailede bir sorun yaşandığında yardım alabileceği komşuları olan karşılaştırma grubu aile

Tablo 6. Ailelerin Bugüne Kadar Tanıdık ve Akrabalardan Aldığı En Önemli Yardım ve Desteğe İlişkin Kay-Kare Testi Sonuçları

	Akrabalardan Aldığı Yardım ve Desteğin Ne Olduğu						Toplam
	Babam- ablam- ağabeyimin evine sığındım	Bir süre akrabaların evinde kaldık	İhtiyaç olunca borç alabiliyoruz	Maddi açıdan yardım	Manevi destek		
Çalışma grubu	N	8	1	5	12	6	32
	%	25.0	3.1	15.6	37.5	18.8	100.0
Karşılaştırma grubu	N	1	1	18	29	17	66
	%	1.5	1.5	27.3	43.9	25.8	100.0
Toplam	N	9	2	23	41	23	98
	%	9.2	2.0	23.5	41.8	23.5	100.0

$\chi^2: 15.13$ sd: 4 $p = .001$

Tablo 7. Ailelerin Bir Sorun Yaşadığında Yardım Alabileceği Komşuları Olup-Olmadığına İlişkin Kay-Kare Testi Sonuçları

		Yardım Alabileceği Komşuları		Toplam
		Olup-Olmadığı		
		Evet	Hayır	
Çalışma grubu	N	8	72	80
	%	10,0	90,0	100,0
Karşılaştırma grubu	N	57	23	80
	%	71,3	28,8	100,0
Toplam	N	65	95	160
	%	40,6	59,4	100,0

χ^2 : 62.21 sd: 1 p = .001

oranı çalışma grubu aile oranına göre daha yüksektir.

Tablo 8'e göre, araştırmaya katılan çalışma grubu annelerin %62.5'i komşularından manevi destek aldığını ifade ederken; bu oran karşılaştırma grubu ailelerde %86'dır. Çalışma grubu annelerin %12.5'i, karşılaştırma grubu annelerin %3.5'i komşularından maddi yardım aldığını ifade ederken; çalışma grubu annelerden %25'i, karşılaştırma grubu annelerin %10.5'i her açıdan komşularıyla yardımlaşıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 9'daki kay-kare analizlerine göre, araştırma grubu ailelerin bir sorun

yaşadığında yardım alabileceği resmi kuruluşlar olup-olmadığı açısından iki aile grubu arasında çalışma grubu lehine anlamlı fark olduğu bulunmuştur (χ^2 = 25.34, p < .05). Araştırmaya katılan çalışma grubu ailelerin %46.3'ü bir sorun yaşadığında yardım alabileceği resmi kuruluşlar olduğunu ifade ederken; bu oran karşılaştırma grubu ailelerde %12.5'tir. Yani, ailede bir sorun yaşandığında yardım alabileceği resmi kuruluşu olduğunu bildiren çalışma grubu aile oranı, karşılaştırma grubu aile oranından daha yüksektir.

Tablo 10'a göre, araştırmaya katılan çalışma grubu annelerin 37'si,

Tablo 8. Ailelerin Bugüne Kadar Komşulardan Aldığı En Önemli Yardım ve Destek Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı

		Komşulardan Aldığı En Önemli Yardım ve Destek			Toplam
		Manevi destek	Maddi yardım	Her açıdan yardımlaşıyoruz	
Çalışma grubu	N	5	1	2	8
	%	62.5	12.5	25.0	100.0
Karşılaştırma grubu	N	49	2	6	57
	%	86.0	3.5	10.5	100.0
Toplam	N	54	3	8	65
	%	83.1	4.6	12.3	100.0

Tablo 9. Ailelerin Bir Sorun Yaşadığında Yardım Alabileceği Resmi Kuruluşlar Olup-Olmadığına İlişkin Kay-Kare Testi Sonuçları

	Bir Sorun Yaşadığında Yardım Alabileceği Resmi Kuruluşlar Olup-Olmadığı		Toplam
	Evet	Hayır	
Çalışma grubu	N	37	43
	%	46.3	53.7
Karşılaştırma grubu	N	10	70
	%	12.5	87.5
Toplam	N	47	113
	%	29.4	70.6

χ^2 : 25.34 sd: 1 p = .001

Tablo 10. Ailelerin Bugüne Kadar Resmi Kuruluşlardan Aldığı En Önemli Yardım ve Destek Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı

	Bugüne Kadar Resmi Kuruluşlardan Aldığı En Önemli Yardım					Toplam
	Belediye'den kömür-gıda yardımı	Gönüllü dernekten gıda yardımı	Kaymakamlık SYDV'den yardım	SHÇEK'ten ANY		
Çalışma grubu	N	22	1	4	10	37
	%	59.5	2.7	10.8	27.0	100.0
Karşılaştırma grubu	N	10	0	0	0	10
	%	100.0	0	0	0	100.0
Toplam	N	32	1	4	10	47
	%	43.8	22.9	6.3	27.0	100.0

karşılaştırma grubu annelerin ise sadece 10'u bugüne kadar resmi kuruma ya da kuruluştan yardım ve destek aldığını ifade etmişlerdir. Bunlardan, çalışma grubunun %59.5'i (22 aile), karşılaştırma grubunun %100'ü (10 aile) belediyeden kömür-gıda yardımı; çalışma grubunun %27'si (10 aile), SHÇEK'den ayni ve nakdi yardım (ANY) aldıklarını belirtmişlerdir. Karşılaştırma grubu ailelerden, kaymakamlık'tan yardım alan aile bulunmaz iken, çalışma grubunda bu oran %10.8'dir. Yani, karşılaştırma grubu ailelerden resmi kuruluşlardan yardım alan ailelerin tümü bu yardımı

belediyelerden alırken, çalışma grubundakilerden çoğu bu yardımı belediyeye, SHÇEK ve kaymakamlıklardan almıştır.

Tablo 11'deki kay-kare analizlerinde, araştırma grubu ailelerin yaşadıkları sorunları çözmek için kimlerden yardım aldıkları açısından, iki aile grubu arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($\chi^2_{(5)} = 23.13$, $p < .05$). Araştırmaya katılan çalışma grubu ailelerden son bir yıl içerisinde işsizlik, eşinden ayrılma, çocuğunun evden kaçması, yoksulluk veya sağlık sorunları yaşadıklarını belirten

Tablo 11. Ailelerin Son Bir Yıl İçerisinde Yaşadığı Sorunu Çözmek İçin Kimden Yardım Aldığına İlişkin Kay-Kare Testi Sonuçları

	Ailelerin Son Bir Yıl İçerisinde Yaşadığı Sorunu Çözmek İçin Kimden Yardım Aldığı							
		Aile-akraba yardımcı oldu	Kimse yardım etmedi çözemedim	SHÇEK'ten yardım-destek	Çevrenin yardımıyla iş bulduk	Belediye'den yardım	SSK'da tedavi olduk	Toplam
Çalışma grubu	N	10	50	13	3	1	2	79
	%	12.8	62.8	16.7	3.8	1.3	2.6	100.0
Karşılaştırma grubu	N	13	12	0	2	0	5	32
	%	40.6	37.5	0	6.3	0	15.6	100.0
Toplam	N	23	61	13	5	1	7	110
	%	20.9	55.5	11.8	4.5	0.9	6.4	100.0

χ^2 : 23.13 sd: 5 p = .001

çalışma grubundan 79 ve karşılaştırma grubu 32 ailenin bu sorunu çözmek için kimlerden yardım aldıklarına ilişkin sonuçlar elde edilmiştir. Çalışma grubu ailelerden %12.8'i, karşılaştırma grubundan %40.6'sına aile-akrabalarının yardımcı olduğu; çalışma grubundan %62.8'i, karşılaştırma grubunun %37.5'inin son bir yıl içerisinde yaşadığı en önemli sorunu çözebilmek için kimsenin yardım etmediği ve çözemedikleri; karşılaştırma grubundan SHÇEK'den yardım alan aile yok iken çalışma grubundan %16.7'sinin SHÇEK'den yardım aldığı; çalışma grubunun %3.8'inin, karşılaştırma grubunun %6.3'ünün çevrenin yardımıyla iş bulduğu; çalışma grubunun %2.6'sının, karşılaştırma grubunun %15.6'sının SSK'da tedavi olarak sorunlarını çözdükleri ve son olarak da karşılaştırma grubundan belediyeden yardım alan aile yok iken çalışma grubundan %1.3 ailenin belediyeden yardım aldıkları bulunmuştur. Yani, çalışma grubu aileler yaşadıkları sorunlara ağırlıklı olarak kimsenin yardım etmediğini

ve çözemediklerini ifade ederken, karşılaştırma grubu aileler yaşadıkları sorunun çözümü için aile-akrabalarının yardımcı olduğunu bildirmişlerdir. Daha önce Tablo 124'de belediye'den yardım aldığını belirten karşılaştırma grubu aileler, bunların yetersiz yardımlar olduğunu sorun çözücü nitelikte olmadığını ifade etmiş ve burada belirtmemişlerdir.

Tablo 12'deki kay-kare analizlerinde, araştırma grubu anneler bir sorun yaşadığında eşinin destek olması açısından, iki aile grubu arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($\chi^2_{(1)} = 19.20$, $p < .05$). Araştırmaya katılan çalışma grubu ailelerden sadece %10'u bir sorun yaşadığında eşinin destek olduğunu ifade ederken, bu oran karşılaştırma grubu ailelerde %40'a yükselmektedir. Yani herhangi bir sorun yaşadıklarında eşinin destek olduğunu ifade eden karşılaştırma grubu ailelerin oranı, çalışma grubu ailelerin oranından yüksektir.

Tablo 13'deki kay-kare analizlerinde, araştırma grubu annelerin ekonomik

Tablo 12. Annelerin Bir Sorun Yaşadığında Eşinin Destek Olma Durumuna İlişkin Kay-Kare Testi Sonuçları

	Bir Sorun Yaşadığında Eşinin Destek Olma Durumu			Toplam
		Evet	Hayır	
Çalışma grubu	N	8	72	80
	%	10.0	90.0	100.0
Karşılaştırma grubu	N	32	48	80
	%	40.0	60.0	100.0
Toplam	N	40	120	160
	%	25.0	75.0	100.0

χ^2 : 19.20 sd: 1 p = .001

Tablo 13. Annelerin Bir Sorun Yaşadığında Eşinin Ailesinin Destek Olma Durumuna İlişkin Kay-Kare Testi Sonuçları

	Eşinin Ailesinin Destek Olma Durumu			Toplam
		Evet	Hayır	
Çalışma grubu	N	8	72	80
	%	10.0	90.0	100.0
Karşılaştırma grubu	N	42	38	80
	%	52.5	47.5	100.0
Toplam	N	50	110	160
	%	31.3	68.8	100.0

χ^2 : 33.63 sd: 1 p = .001

açından, çocuklarla ilgili vb. bir sorun yaşadığında eşinin ailesinin destek olması açısından, iki aile grubu arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($\chi^2_{(1)} = 33.63$, $p < .05$). Araştırmaya katılan çalışma grubu annelerden sadece %10'u bir sorun yaşadığında eşinin ailesinin destek olduğunu ifade ederken, bu oran karşılaştırma grubu ailelerde %52.5'e yükselmektedir. Yani, herhangi bir sorun yaşadıklarında eşinin ailesinin destek olduğunu ifade eden karşılaştırma grubu ailelerin oranı çalışma grubu ailelerin oranından yüksektir.

Tablo 14'deki kay-kare analizlerinde, araştırma grubu anneler bir sorun

yaşadığında kendi annelerinin destek olması açısından, iki aile grubu arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($\chi^2_{(1)} = 26.19$, $p < .05$). Araştırmaya katılan çalışma grubu annelerden sadece %16.3'ü bir sorun yaşadığında kendi annesinin destek olduğunu ifade ederken, bu oran karşılaştırma grubu ailelerde %55'e yükselmektedir. Yani, herhangi bir sorun yaşadıklarında kendi annesinin destek olduğunu ifade eden karşılaştırma grubu ailelerin oranı çalışma grubuna göre daha yüksektir.

Tablo 15'deki kay-kare analizlerinde, annelerin bir sorun yaşadığında kendi babasının destek olması açısından, iki

Tablo 14. Annelerin Bir Sorun Yaşadığında Kendi Annesinin Destek Olma Durumuna İlişkin Kay-Kare Testi Sonuçları

		Annesinin Destek Olma Durumu		Toplam
		Evet	Hayır	
Çalışma grubu	N	13	67	80
	%	16.3	83.8	100.0
Karşılaştırma grubu	N	44	36	80
	%	55.0	45.0	100.0
Toplam	N	57	103	160
	%	35.6	64.4	100.0

χ^2 : 26.19 sd: 1 p = .001

Tablo 15. Annelerin Bir Sorun Yaşadığında Kendi Babasının Destek Olma Durumuna İlişkin Kay-Kare Testi Sonuçları

		Babasının Destek Olma Durumu		Toplam
		Evet	Hayır	
Çalışma grubu	N	8	72	80
	%	10.0	90.0	100.0
Karşılaştırma grubu	N	39	41	80
	%	48.8	51.3	100.0
Toplam	N	47	113	160
	%	29.4	70.6	100.0

χ^2 : 28.19 sd: 1 p = .001

aile grubu arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($\chi^2_{(1)} = 28.19$, $p < .05$). Araştırmaya katılan çalışma grubu annelerden sadece %10'u, karşılaştırma grubu ailelerden %48.8'i bir sorun yaşadığında kendi babasının destek olduğunu ifade etmektedir. Yani, herhangi bir sorun yaşadıklarında kendi babasının destek olduğunu ifade eden karşılaştırma grubu ailelerin oranı çalışma grubu ailelerin oranından daha yüksektir. Ayrıca, yukarıda belirtilen kişilerin dışında bir sorun yaşadıklarında başka kimlerden destek aldıkları açısından; çalışma grubundan 5 karşılaştırma grubundan 6 anne, bir sorun yaşadığında çocuklarının; çalışma ve karşılaştırma grubu annelerden 14'er anne, kardeşlerinin destek olduğunu; çalışma grubundan 1, karşılaştırma grubundan

2 annenin komşularının; çalışma grubundan 13 anne, karşılaştırma grubundan 2 annenin yardım aldığı kuruluşların destek olduğunu ifade ettikleri görülmektedir.

Tablo 16'daki kay-kare analizlerine göre, araştırma grubu anneler bir sorun yaşadığında kendilerine hiç kimsenin yardım ve destek sağlamadığını düşünmeleri açısından, iki aile grubu arasında anlamlı fark olduğu ($\chi^2_{(1)} = 25.63$, $p < .05$) bulunmuştur. Araştırmaya katılan karşılaştırma grubu annelerden sadece %6.3'ü bir sorun yaşadığında kendisine hiç kimsenin yardım ve destek sağlamadığını ifade ederken, bu oran çalışma grubu ailelerde %40'a yükselmektedir. Yani, herhangi bir sorun yaşadıklarında hiç kimsenin destek

Tablo 16. Ailelerin Bir Sorun Yaşadığında Hiç Kimsenin Destek Olmadığını İfade Etme Durumuna İlişkin Kay-Kare Testi Sonuçları

	Bir Sorun Yaşadığında Hiç kimsenin Destek Olmadığını İfade Etme Durumu			Toplam
		Kimse Destek Olmadı	Destek Oldular	
Çalışma grubu	N	32	48	80
	%	40.0	60.0	100.0
Karşılaştırma grubu	N	5	75	80
	%	6.3	93.8	100.0
Toplam	N	37	123	160
	%	23.1	76.9	100.0

χ^2 : 25.63 sd: 1 p = .001

olmadığını ifade eden çalışma grubu ailelerin oranı karşılaştırma grubu ailelerin oranından çok daha yüksektir.

TARTIŞMA

Sonuç olarak, sosyal destek açısından, karşılaştırma grubuna dahil annelerin aileden, arkadaştan, diğer önemli kişi ya da özel bir kişiden sağladıkları destek ve toplam sosyal destek algılamalarının çalışma grubuna göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Bir sorun yaşandığında karşılaştırma grubundaki ailelerin yardım alabileceği tanıdık ve akrabaları olanların oranı, çalışma grubundaki ailelere göre daha yüksektir. Ailede bir sorun yaşanınca tanıdık akrabalarından maddi yardım ve gereksinim duyduklarında borç alabilen karşılaştırma grubu aile oranı, çalışma grubu aile oranına göre daha yüksektir. Ailede bir sorun yaşandığında yardım alabileceği komşuları olan karşılaştırma grubu aile oranı, çalışma grubu aile oranına göre daha yüksektir. Ailede bir sorun yaşandığında yardım alabileceği resmi kuruluşu olduğunu bildiren çalışma grubu aile oranı, karşılaştırma grubu aile oranından daha yüksektir.

Buradan hareketle, karşılaştırma grubu ailelerin yaşadıkları sorunları çözebilmeye aile-akraba-tanıdık sistemini daha etkin bir biçimde kullanabildikleri, buna karşılık yakın sosyal çevreden gereksinim duyduğu desteği alamayan çalışma grubu ailelerin ise, resmi kurum ya da kuruluşlara daha fazla yöneldiklerini söylemek pek de yanlış olmayacaktır.

Bugüne kadar belediyeden kömür-gıda yardımı ve SHÇEK'ten ANY alan çalışma grubundaki ailelerin oranı, karşılaştırma grubu ailelere göre daha yüksektir.

Çalışma grubu aileler yaşadıkları sorunlara ağırlıklı olarak kimsenin yardım etmediğini ve çözemediklerini ifade ederken, karşılaştırma grubu aileler yaşadıkları sorunun çözümü için aile ve akrabalarının yardımcı olduğunu bildirmişlerdir. Herhangi bir sorun yaşadıklarında eşinin, eşinin ailesinin, kendi anesi ve babasının destek olduğunu ifade eden karşılaştırma grubu ailelerin oranı, çalışma grubu ailelerin oranından yüksektir. Herhangi bir sorun yaşadıklarında hiç kimsenin destek olmadığını ifade eden çalışma grubu ailelerin

oranı karşılaştırma grubu ailelerin oranından daha yüksektir.

Sosyal çevre, yaşam koşulları, insan etkileşimleriyle bireyin etrafını kuşatmaktadır. Genelci sosyal çalışmanın, "çevresi içinde aile" odağı, ailelerin çevresindeki diğer sistemler olan diğer bireyler, arkadaşları, sosyal hizmet örgütleri, politik birimler, dini kurumlar, eğitim kurumları ile nasıl etkileşime girdiğini anlamak ve makro sistemin tek tek bireyleri ve bu yolla aile sistemini nasıl etkilediğini görmek için çok önemli bir perspektif sağlamaktadır. Burada görüldüğü gibi, çalışma grubu aileler sorunlarını çözebilecek ölçüde güçlü olabilmek için akraba-tanıdık-komşu ve devlet kurumlarından gereksinim duyduğu ölçüde yardım ve destek alamamıştır. Sonuç olarak, çözüm üretmeyen bu olumsuz etkileşim süreci çocuğun kurum bakımına alınması ve çoğu zamanda aile sisteminin dağılmasıyla karşılığını bulmaktadır. En küçük toplumsal birim olan ailelerin parçalanması toplumsal sistemin de zayıflamasına etki yapabilmektedir. Bu nedenle, özellikle risk altında yaşayan güçsüz ailelere yönelik sosyal destek sağlayan sosyal politika düzenlemelerinin genişletilmesi ve bürokratik işlemlerin kolaylaştırılması, sosyal çalışma uygulamalarında güçlendirme yaklaşımı temelinde ailelerle çalışmaların yapılması, yaşamsal bir önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Aral, N. (1997). *Fiziksel istismar ve çocuk*. Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri.
- Ashman, K. K. ve Hull, G. H (1999). *Understanding generalist practice*. Chicago: Nelson Hall Publisher.
- Barker, R. L. (2003). *The social work dictionary*. Silver Spring, Md: NASW Press.
- Bertero, C. M. (2000). Types and sources of social support for people afflicted with cancer. *Nursing and Health Sciences*, Vol: 2, 93-101.
- Cankurtaran Öntaş, Ö. (1999). Sosyal hizmet mesleğinde sosyal destek kavramı. *Yaşam boyu sosyal hizmet: Prof. Dr. Sema KUT'a Armağan kitabı* içinde ss: 146-151. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Hizmetler Yüksekokulu.
- Caplan, G. ve Killika, M. (1974). *Support systems and mutual help*. New York.
- Duyan, V. (2003). Aileye yönelik planlı müdahale sürecinin aşamaları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. Ankara: H.Ü. SHY Yayını, Volume 14(1): 41-61.
- Eker, D. ve Arkar, H. (1995). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikoloji Dergisi*,101(34): 45.
- Fraser, M. W. ve Jenson J. M. (Edit.). (2006). *Social policy for children and families: A risk and resilience perspective*. Sage Publications, California.
- Holland, S. (2004). *Child and family assessment in social work practice*. Sage Publications.
- Işıkhhan, V. (2007). Kanser ve sosyal destek. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. Cilt 18, 1, ss. 15-29.
- Karataş, K. (2001). Toplumsal değişme ve aile. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. Cilt: 12, Sayı: 2: 87-96.
- Massie, M. J. ve diğerleri. (1998). *Psychiatric complications in cancer patients*. Oxford textbook of palliative medicine (Edited by Derek Doyle, Geoffrey W. C. Hanks, Neil MacDonald), Second Edition, Oxford Medical Publications, Oxford University Press, 685-698.
- SHÇEK Genel Müdürlüğü, web sitesi.
- Tuna, P. (1993). Kanserli hastaların benlik saygısı üzerine bir araştırma. (*Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*), Ankara, H. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uluğtekin, S. (2001). Yirminci yüzyılda Türkiye'nin çocukları: sorunlar ve beklentiler. Sosyal hizmette yeni yaklaşımlar ve sorun alanları. *Prof. Dr. Nihal Turan'a armağan kitabı* içinde, s. 7-19. Ankara, H.Ü. SHYO Yayın. No:8.

Ek-1 Sosyal Destek Ölçeği

Hiç katılmıyorum 1	Çoğunlukla katılmıyorum 2	Kısmen katılmıyorum 3	Kararsızım 4	Kısmen katılıyorum 5	Çoğunlukla katılıyorum 6	Tümüyle katılıyorum 7
İfadeler						Karar
1. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin akraba, komşu, doktor, hemşire, sosyal hizmet uzmanı) var.						
2. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan (örneğin akraba, komşu, doktor, hemşire, sosyal hizmet uzmanı) var.						
3. Ailem (örneğin eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır.						
4. İhtiyacım olan duygusal yardım ve desteği ailemden (örneğin eşim, çocuklarım, kardeşlerim) alırım						
5. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve beni gerçekten rahatlatan bir insan (örneğin akraba, komşu, doktor, hemşire, sosyal hizmet uzmanı) var.						
6. Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır.						
7. İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.						
8. Sorunlarımı ailemle (örneğin eşim, çocuklarım, kardeşlerim) konuşabilirim.						
9. Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.						
10. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve duygularıma önem veren bir insan (örneğin akraba, komşu, doktor, hemşire, sosyal hizmet uzmanı) var.						
11. Kararlarımı vermemde ailem (örneğin eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya isteklidir.						
12. Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.						